บทที่ 8
บทสรุป

8.1 จากการศึกษาข้อความคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) พบว่า

ความหมายและความสำคัญของรัฐธรรมนูญนิยม ในฐานะเป็นหลักการพื้นฐาน ในการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลาย อย่างน้อยที่สุด ต้องประกอบด้วยหลักการในสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

สำหรับแนวคิดที่ว่าด้วยการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการจำกัดอำนาจรัฐ โดยผ่านกลไกทางรัฐธรรมนูญ หรือที่เรียกว่า "แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม" (Constitutionalism) นั้น การรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร (Supremacy of the Constitution) ถือเป็นหลักการที่สำคัญที่สุด ซึ่งทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน จะต้องให้การยอมรับและยินยอมที่จะดำรงตนหรือดำเนินการใดๆ ภายใต้บทบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ ที่บรรจุในกฎหมายลายลักษณ์อักษรอันมีสถานะสูงสุด ทั้งนี้ ด้วยสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุด ประชาชนย่อมได้รับหลักประกันที่มั่นคงและดีที่สุดจากรัฐว่า จะไม่ดำเนินการใดๆ อันมีผลเป็นการละเมิดหรือแทรกแซงสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองไว้ และในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐก็จะได้รับหลักประกันในการกระทำการใดๆ ที่ได้ดำเนินการภายใต้ขอบเขตของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย.

ด้วยเหตุนี้ การสร้างหลักประกันความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรม นูญ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น และเป็นผลให้ประเทศเสรีประชาธิปไตยทั้งหลาย ซึ่งมีการปกครองภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ต่างก็คิดค้นวิธีการในการทำให้ สถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ มีหลักประกันที่มั่นคงในรูปแบบต่างๆ ได้แก่

ก. การจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิทักษ์รักษา มิให้กฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ อาทิเช่น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (Conseil Constitutionnel) ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958, ศาลรัฐธรรมนูญ (Bundesverfassungsgericht) ตามรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ค.ศ. 1949 เป็นต้น.

ข. การกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มีกระบวนการที่ยากกว่าการแก้ไขกฎหมายอื่นๆ อาทิเช่น กรณีการกำหนดให้การริเริ่ม ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องมาจากประมุขของรัฐ หรือสมาชิกรัฐสภาในจำนวนที่มากกว่า การเสนอแก้ไข

กฎหมายอื่นๆ และในการให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม นอกจากจะต้องได้รับคะแนนเสียงข้างมากของสมาชิกแต่ละสภาแล้ว จะต้องนำร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนออกเสียงประชามติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 เป็นต้น.

นอกจากนี้ การรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญบางประเทศ ยังปรากฏเป็นบทบัญญัติรับรองสถานะของรัฐธรรมนูญไว้โดยตรงด้วย ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 มาตรา 6 ส่วนที่ 2 เป็นต้น.

เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า ตามแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมสมัยใหม่ (Modern Constitutionalism) ซึ่งรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหลักการสำคัญที่สุดประการหนึ่ง เพราะมิฉะนั้นแล้ว แม้รัฐธรรมนูญจะประกอบด้วยบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในจำนวนมากเพียงใด หากแต่ตัวรัฐธรรมนูญนั้นเอง กลับไม่มีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด หรือขาดสภาพบังคับ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ย่อมไม่อาจเกิดขึ้น.

(2) การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ภายใต้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ถือเป็นหัวใจสำคัญและเป็นหลักการพื้นฐาน ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับแนวคิดดังกล่าว ซึ่งต่างก็ถือกำเนิดและปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนที่สุด เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787 จากแนวคิดของผู้ร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้น ที่เชื่อในสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ว่า เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญ รัฐ และสังคม และรัฐมีหน้าที่จะต้องเคารพสิทธิอันเป็นสิทธิตามธรรมชาตินั้น ทั้งนี้ โดยถือว่ารัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรในฐานะที่เป็นเอกสารฉบับเดียวและมีสถานะสูงสุดเหนือกฎหมายใดๆ ได้ถูกจัดทำขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ และนับแต่นั้นเป็นต้นมา แนวคิดในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างเป็นทางการ ในเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร และมีสถานะสูงสุด จึงมีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายในเวลาต่อมา.

(3) การวางกลไกจำกัดการใช้อำนาจรัฐ

แนวคิดในการจำกัดการใช้อำนาจรัฐ ถือเป็นที่มาหรือวัตถุประสงค์หลักอีกประการหนึ่ง ในการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรของรัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลาย ทั้งนี้ ด้วยแนวคิดที่เริ่มต้นขึ้น ด้วยความต้องการที่จะรอดพ้นจากระบอบการปกครองแบบเผด็จการ หรือการรวมอำนาจไว้ที่บุคคลๆ เดียว หรือองค์กรๆ เดียว อันจะนำมาซึ่งการบิดเบือนการใช้อำนาจ และการทำลายสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะฉะนั้น ทฤษฎีแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Powers) การดุลและคานอำนาจในระหว่างองค์กร (Check and Balance) หลักการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) หรือแม้กระทั่งระบบตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (Impeachment) จึงเป็นหลักการ

ซึ่งถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ พร้อมๆ กับการประกาศใช้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ในปี ค.ศ. 1787 และนับแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา แนวคิดในการจำกัดอำนาจรัฐ โดยผ่านรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่มีสถานะสูงสุดเหนือกฎหมายใดๆ จึงได้รับการพัฒนาต่อมา โดยประเทศในภาคพื้นยุโรป ทั้งนี้ ด้วยการสร้างกลไกจำกัดอำนาจรัฐในรูปแบบใหม่ๆ ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดตั้งสถาบันซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านขึ้นไว้เป็นองค์กรตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ อาทิเช่น การจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ (Bundesverfassungsgericht) ศาลปกครอง (verwaltungsgerichte) และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (Der Bundesrechnungshot) โดยรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ค.ศ. 1949 เป็นต้น.

นอกจากนี้ หากพิจารณารายละเอียดในแง่เนื้อหาของรัฐธรรมนูญที่ได้มีการจัดทำขึ้น ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว จะพบว่า นับแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา แนวคิดอันเป็นที่มาของการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร หรือ แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ยังได้มีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะนอกจากรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร จะได้ถูกจัดทำขึ้น เพื่อวัตถุประสงค์ในการเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการจำกัดอำนาจรัฐแล้ว การจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ยังได้กลายเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดของรัฐ ในการแก้ไขปัญหาของระบบการเมืองภายใน ทั้งนี้ โดยอาศัยสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เพื่อวางโครงสร้าง และจัดวางรูปแบบองค์กรทางการเมือง ตลอดจนสร้างมาตรการและกลไกใหม่ๆ ซึ่งมาจากการการวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ โดยการนำสภาพปัญหา และบทเรียนทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น ก่อนการยกร่างรัฐธรรมนูญ มาเป็นหลักในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น.

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่า ด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ที่มิได้จำกัดอยู่แค่เพียงการวางรูปแบบโครงสร้างของรัฐ และกฎเกณฑ์ในการปกครองประเทศ ได้เป็นผลประการสำคัญ ซึ่งทำให้ประเทศเสรีประชาธิปไตยทั้งหลาย ซึ่ง "แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม" (Constitutionalism) ได้สถาปนาขึ้นอย่างสมบูรณ์และถาวร ได้มีระบบการปกครองที่มีความชอบธรรมและมีประสิทธิภาพ และระบอบรัฐธรรมนูญที่มีความมั่นคง รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในระบบการเมือง ดังตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน จากรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1787, รัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ค.ศ. 1949 และรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค.ศ. 1958 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในสาระสำคัญ เพียงไม่กี่ครั้งภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ.

สำหรับในประเทศไทย แม้ว่านับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ประเทศไทยจะเคยมีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ซึ่งมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด บังคับใช้มาแล้วทั้งสิ้น 15 ฉบับ และปรากฏว่ามีรัฐธรรมนูญจำนวนไม่น้อย ซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ได้พยายามร่างรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับเหล่านั้น ตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) แต่อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงปรากฏว่ารัฐธรรมนูญที่ปรากฏแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมเหล่านั้น กลับไม่อาจเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือจำกัดการใช้อำนาจรัฐได้อย่างแท้จริง และในบางกรณี นอกจากมาตรการและกลไกที่บรรจุไว้เป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาของระบบการเมืองได้แล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองทั้งระบบด้วย.

ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่า ปัญหาดังกล่าวได้มีสาเหตุสำคัญมาจาก วิธีการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ ได้หยิบยืมซึ่งกันและกันในบทบัญญัติที่บรรจุในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ โดยมิได้วิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และครอบคลุมทุกด้าน มาตรการและกลไกที่บรรจุไว้เป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จึงไม่อาจแก้ไขปัญหาภายในระบบการเมือง และเป็นผลให้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ไม่อาจได้รับการสถาปนาขึ้นในระบอบรัฐธรรมนูญไทยได้อย่างสมบูรณ์ หากเป็นแต่เพียงรัฐธรรมนูญนิยมในทางรูปแบบเท่านั้น ปัญหาเดิมๆ ของระบบการเมืองไทย จึงยังคงเกิดขึ้นภายใต้วิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญ อันมีข้อบกพร่องดังกล่าวมาข้างต้น และมีการเสนอและเรียกร้องให้มีการจัดทำ หรือแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอยู่ตลอดเวลา.

8.2 สภาร่างรัฐธรรมนูญ กับการร่างรัฐธรรมนูญตามแนวรัฐธรรมนูญนิยม

จากการศึกษาพบว่า "สภาร่างรัฐธรรมนูญ" ซึ่งถือกำเนิดขึ้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 และเป็นองค์กรพิเศษในการดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น ได้มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับอื่นใด ที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

(1) องค์ประกอบของสภาร่างรัฐธรรมนูญ

แม้การจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ จะเคยมีการดำเนินการในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 และ พ.ศ. 2511 มาแล้วก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่า "สภาร่างรัฐธรรมนูญ" ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 นั้น ได้มีองค์ประกอบที่แตกต่างไปจากสภาร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละชุดดังกล่าวเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย บุคคลที่มิได้มาจากฝ่ายการเมือง และมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่างรัฐธรรมนูญ โดยผ่านการกำหนดให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นการผสมผสานระหว่างสมาชิกที่มาจาก "การเลือกตั้ง" ในระหว่างผู้

สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละจังหวัด และสมาชิกที่มาจาก "ผู้เชี่ยวชาญ" ในสาขาต่างๆ ทั้งนี้ โดยมี "รัฐสภา" ในฐานะเป็นผู้แทนของประชาชน เป็นผู้เลือกตั้งบุคคลดังกล่าว เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ.

(2) กระบวนการ หรือวิธีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ลักษณะพิเศษที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง ในกระบวนการ หรือวิธีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือกำเนิดขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 สามารถสรุปได้ดังนี้

ก. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่างรัฐธรรมนูญ

การที่รัฐธรรมแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 ในมาตรา 211 เตรส วรรค 3 ได้กำหนดให้การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ ประกอบกับผลของการกำหนดให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ มาจากการเลือกตั้ง ในฐานะเป็นผู้แทนของประชาชนในแต่ละจังหวัดๆ ละ 1 คน ได้เป็นผลประการสำคัญ ซึ่งทำให้มีการเกิดขึ้นของ "คณะกรรมาธิการประชาสัมพันธ์" "คณะกรรมาธิการรับฟังความคิดเห็นและประชาพิจารณ์" และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง "คณะกรรมาธิการวิสามัญรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และประชาสัมพันธ์ประจำจังหวัด" ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นถึง 76 คณะ เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศไทย และกลายเป็นส่วนสำคัญ ซึ่งทำให้การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนการติดตาม และการควบคุมการร่างรัฐธรรมนูญโดยประชาชน ได้เป็นไปอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่เคยมีมา.

ข. วิธีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ

ลักษณะพิเศษที่สำคัญที่สุด อันเป็นผลให้การร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 มีความแตกต่างไปจากการร่างรัฐธรรมนูญ โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรยกร่างรัฐธรรมนูญอื่นใด ในอดีตที่ผ่านมา ก็คือ วิธีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดกรอบในการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยสภาพปัญหาหลัก หลักการสาระสำคัญ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาไว้อย่างชัดเจน และดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญด้วยวิธีการวิเคราะห์ตามหลักวิชาการ และคิดค้นมาตรการและกลไก ในการแก้ไขปัญหาในระบบการเมืองอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยการนำสภาพปัญหาและบทเรียนทางประวัติศาสตร์ก่อนการยกร่างรัฐธรรมนูญ มาเป็นหลักในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น.

นอกจากนี้ การกำหนดระยะเวลาในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ โดยมาตรา 211 เตรส ซึ่งกำหนดให้การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ต้องแล้วเสร็จภายในระยะเวลา 240 วัน ก็ถือเป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นผลให้ร่างรัฐ

ธรรมนูญ สามารถเสร็จลุล่วงภายในระยะเวลาที่ไม่นานนัก โดยไม่เนิ่นช้าเหมือนเช่นการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 ซึ่งต้องใช้เวลากว่า 10 ปี จึงจะแล้วเสร็จ.

ด้วยเหตุนี้ จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่า แม้ "สภาร่างรัฐธรรมนูญ" ซึ่งถือกำเนิดขึ้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2539 จะมีองค์ประกอบและกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญบางประการ ที่อาจเปิดโอกาสให้องค์กรทางการเมือง ในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญในร่างรัฐธรรมนูญที่จะมีการจัดทำขึ้น สามารถเข้ามีบทบาทหรือควบคุม การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ มาจากการเลือกตั้งโดย "สมาชิกรัฐสภา" ซึ่งคัดเลือกจาก "ผู้สมัครรับเลือกตั้ง" ที่มีการเลือกตั้งกันเองในแต่ละจังหวัด จังหวัดละ 1 คน หรือแม้กระทั่ง สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งมาจากผู้เชี่ยวชาญสาขาต่างๆ เองก็ตาม.

แต่อย่างไรก็ตาม ข้อเท็จจริงได้ปรากฏว่า ด้วย "วิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญ" ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้วางกรอบในการยกร่างรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาของระบบการเมืองเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์หามาตรการและกลไกในการแก้ไขปัญหาไว้อย่างเป็นระบบ ประกอบกับ บทบาทเฉพาะตัวของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญผู้เชี่ยวชาญ สาขาต่างๆ จึงเป็นผลให้ร่างรัฐธรรมนูญที่ได้มีการจัดทำขึ้น มีเนื้อหาและหลักการในสาระสำคัญที่อาจมีผลเป็นการ "ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และปฏิรูป" องค์กรทางการเมือง กฎหมาย หรือแนวปฏิบัติใดๆ ซึ่งแตกต่างไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในอดีตเป็นอันมาก.

นอกจากนี้ ด้วยองค์ประกอบและกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งถูกกำหนดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ "ประชาชน" ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญ ประกอบกับบทบาทของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละจังหวัด ซึ่งต่างก็ส่งเสริมให้การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็น หรือการประชาพิจารณ์ การติดตาม การตรวจสอบและควบคุม ในการร่างรัฐธรรมนูญนั้น ได้ขยายครอบคลุมและกว้างขวางอย่างไม่เคยเป็นมา ทั้งนี้ แม้การมีส่วนร่วมของประชาชน จะมิใช่ปัจจัยบ่งชี้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะสามารถปฏิรูปการเมืองได้ ตามวัตถุประสงค์หลักในการทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่อย่างน้อยที่สุด ปัจจัยเหล่านี้ ก็ได้ประกอบขึ้น และเป็นผลประการสำคัญ ซึ่งทำให้ "ร่างรัฐธรรมนูญ" ซึ่งจัดทำขึ้น โดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ "จำเป็น" ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และได้รับการประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในเวลาต่อมา.

อนึ่ง ภายหลังการศึกษาและพิจารณาเปรียบเทียบระหว่าง ข้อความคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) กับ ร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้จัดขึ้นโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ และต่อมาได้รับการประกาศใช้เป็น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

พบว่า ในเบื้องต้น รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้ประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน อันเป็นแนวทางเดียวกับการร่างรัฐธรรมนูญ ตามแนวรัฐธรรมนูญนิยมในต่างประเทศ และแม้จะมีโครงสร้างของรัฐธรรมนูญที่มีความคล้ายคลึง กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีตบางฉบับ แต่ด้วยองค์ประกอบ และกระบวนการ ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ดังได้กล่าวมาข้างต้น ได้เป็นผลประการสำคัญ ซึ่งทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีเนื้อหาและหลักการในสาระสำคัญ ที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญฉบับอื่นใด โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) การรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

แม้ว่านับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ 2489 เป็นต้นมา ประเทศไทยจะได้เข้าสู่ระบอบรัฐธรรมนูญ ที่ยึดถือสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญอย่างสมบูรณ์ เป็นครั้งแรก ด้วยการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัด หรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ในรูปแบบของ "คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ" ก็ตาม แต่ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็อาจกล่าวได้ว่า หลักการดังกล่าวได้รับการยืนยันและรับรองไว้อย่างชัดเจน และสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่เคยมีมา ภายใต้หลักการในสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

ก. การรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยนอกจากการยืนยันบทบัญญัติรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่ง "กฎหมาย" ใดจะมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ อันเป็นบทบัญญัติที่ได้รับการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ยังขยายการรับรองหลักการดังกล่าว ด้วยการบัญญัติให้ " กฎ หรือข้อบังคับ" ที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารซึ่งขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เป็นอันใช้บังคับมิได้ด้วย.

ข. การปรับปรุงโครงสร้างขององค์กร ที่มีอำนาจหน้าที่ควบคุมกฎหมายมิให้ขัดรัฐธรรมนูญ ให้มีความเป็นอิสระและเป็นกลางขึ้น ด้วยการปรับปรุงองค์กรตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีต ซึ่งอยู่ในรูปแบบของ "คณะกรรมการ" ให้อยู่ในรูปแบบของ "องค์กรตุลาการ หรือศาลรัฐธรรมนูญ" ที่มีองค์ประกอบ อำนาจหน้าที่ และวิธีพิจารณา ที่สามารถเป็นหลักประกันความเป็นอิสระ และเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ได้มากยิ่งขึ้น.

อนึ่ง ด้วยการรับรองสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจน และสมบูรณ์ที่สุด โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จึงย่อมเป็นผลให้รัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ในฐานะที่เป็นหลักประกันสิทธิ และเสรีภาพที่มั่นคง และดีที่สุดของประชาชน สามารถบังเกิดผลและเริ่มต้นขึ้นได้อย่างจริงจัง ในระบอบรัฐธรรมนูญไทย อันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำพาประเทศไทย ให้เข้าสู่ระบอบรัฐธรรมนูญตามแนวทางของรัฐธรรมนูญนิยม ที่มีความสมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง.

2) การรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ลักษณะเด่นประการสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นแนวคิดของผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้อย่างชัดเจน ก็คือ บทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ที่แม้จะมีแนวทางในการยกร่าง ที่คล้ายคลึงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีต โดยวิธีการเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวขึ้นไว้ในจำนวนมาก รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 51 มาตรา แต่ด้วยบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นนั้น นอกจากจะมีผลเป็นการขยายการรับรอง และให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้นแล้ว ในขณะเดียวกัน ก็เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาสิทธิและเสรีภาพใหม่ๆ โดยไม่จำกัดอยู่เพียงบทบัญญัติที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการวางขอบเขตในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างสภาพบังคับให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองและคุ้มครองไว้ สามารถบังเกิดผลได้อย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะโดยการกำหนดให้สิทธิและเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ ผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรง, การรับรองสิทธิของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ ในการใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อสู้คดีในศาล หรือแม้แต่การปรับปรุง และจัดตั้งองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อาทิ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ฯลฯ บทบัญญัติเหล่านี้ล้วนเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งจะทำให้ รัฐธรรมนูญ ในฐานะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพที่มั่นคงและดีที่สุดของประชาชน สามารถมีค่าบังคับเป็นกฎหมายสูงสุดได้อย่างแท้จริง ทั้งในทางกฎหมาย และในทางความเป็นจริง โดยมิต้องประสบปัญหา เหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา.

3) การสร้างกลไกจำกัดการใช้อำนาจรัฐ

การพิจารณาระบบตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์หลักในการร่างรัฐธรรมนูญของผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้อย่างชัดแจ้ง เพราะแม้ว่าแนวคิดในการจำกัดอำนาจรัฐ จะได้รับการยอมรับและบรรจุเป็นหลักการพื้นฐาน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับที่ผ่านมา และเคยปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน จากการกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรตรวจสอบ ที่ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ฯลฯ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2538 มาแล้วก็ตาม.

อย่างไรก็ตาม ก็ปรากฏว่า ในจำนวนรัฐธรรมนูญทั้งหมด รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับเดียว ที่

บรรจุแนวคิดในการจำกัดอำนาจรัฐโดยรัฐธรรมนูญไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้ นอกจากการจัดตั้งองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ที่ครอบคลุมครบถ้วนทุกลักษณะของการใช้อำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดตั้งองค์กรตรวจสอบอำนาจรัฐที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งมีหลักประกันความอิสระและเป็นกลางไว้จำนวนมาก และในขณะเดียวกัน ก็บรรจุมาตรการพิเศษ ซึ่งเป็นหลักประกันการจัดตั้งองค์กรตรวจสอบทั้งหลาย พร้อมทั้งหลักการในสาระสำคัญของกฎหมาย ที่รัฐสภาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อกำหนดวิธีการในรายละเอียดไว้ในบทเฉพาะกาล อันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้องค์กรทั้งหลายเหล่านี้ สามารถเกิดขึ้นได้จริงภายในระยะเวลาอันใกล้ ด้วยโครงสร้างและระบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ โดยมิต้องเป็นไปตามระยะเวลาอันเนิ่นนาน ในการตรากฎหมายลำดับรองของรัฐสภาเหมือนเช่นที่แล้วมา.

4) มาตรการและกลไกในการแก้ไขปัญหาของระบบการเมือง

แม้ในอดีตที่ผ่านมา จะปรากฏว่าได้มีรัฐธรรมนูญจำนวนไม่น้อย ที่บทบัญญัติหรือมาตรการและกลไกซึ่งบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ ได้สะท้อนให้เห็นความพยายามของผู้ร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้น ที่ต้องการอาศัยสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของระบบการเมือง แต่ข้อเท็จจริงก็มักปรากฏอยู่เสมอว่า การขาดการวิเคราะห์สภาพปัญหาทางการเมืองอย่างเป็นระบบ และครอบคลุม ได้เป็นผลให้มาตรการและกลไกนั้นๆ นอกจากไม่อาจแก้ปัญหาได้แล้ว ในบางกรณียังก่อให้เกิดปัญหาในระบบการเมืองที่รุนแรงยิ่งขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พบว่า ได้มีมาตรการและกลไกใหม่ ๆ จำนวนมาก ที่ได้รับการบรรจุไว้เป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และมีผลเป็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของระบบการเมือง ซึ่งนอกจากจะสามารถสะท้อนสภาพปัญหาของระบบการเมืองไทย ก่อนการยกร่างรัฐธรรมนูญได้อย่างชัดเจนแล้ว ในขณะเดียวกัน ยังแสดงให้เห็นความพยายามอีกครั้งของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ที่จะใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาของระบบการเมือง โดยผ่านมาตรการและกลไก ต่อไปนี้

ก. มาตรการในการทำให้การใช้อำนาจรัฐ มีความสุจริตและมีความชอบธรรม ด้วยวิธีการควบคุมทั้งในขณะที่มีการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง และการใช้อำนาจภายหลังการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง อาทิเช่น การปรับปรุงระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งระบบ, การจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้ง, การปฏิรูประบบพรรคการเมือง และการสร้างระบบตรวจสอบทุจริตสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้โดยเฉพาะเป็นต้น นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา จากเดิมซึ่งมีที่มาจากแต่งตั้ง มาเป็นการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภา มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ก็เป็นอีกมาตรการหนึ่ง ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้สร้างขึ้น เพื่อทำให้วุฒิสภาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีความชอบธรรม.

ข. มาตรการในการทำให้การใช้อำนาจรัฐมีเสถียรภาพ และมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุที่ หลักการดังกล่าวได้เป็นวัตถุประสงค์สำคัญ ที่นำมาซึ่งการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จึงปรากฏว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มาตรการและกลไกในการทำให้การใช้อำนาจรัฐมีเสถียรภาพ และประสิทธิภาพ จำนวนมากได้ถูกบรรจุไว้เป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อาทิเช่น การยังคงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องผูกพันอยู่กับพรรคการเมือง ในขณะที่ ได้มีการปรับปรุงระบบพรรคการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตย และให้สามารถจัดตั้งขึ้นได้ง่าย ตลอดจนการยกเลิกเกณฑ์จำนวนขั้นต่ำที่พรรคการเมือง ต้องส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาของการผูกขาดอำนาจของพรรคการเมืองในอดีต, การห้ามรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเวลาเดียวกัน, การเพิ่มภาวะความเป็นผู้นำให้กับนายกรัฐมนตรี และการปรับปรุงการดำเนินงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งในทางนิติบัญญัติ และการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นต้น.

อนึ่ง ภายใต้มาตรการและกลไกจำนวนมาก ซึ่งมีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาของระบบการเมืองภายใน แม้ผลของการบังคับใช้จะจำเป็น ที่จะต้องได้รับการพิสูจน์ต่อไปในทางปฏิบัติ และในปัจจุบัน ด้วยบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้ยกเว้นการบังคับใช้มาตรการและกลไกบางประการ จึงเป็นผลให้ไม่อาจทราบถึงผลกระทบ หรือผลสำเร็จของมาตรการและกลไกดังกล่าวนั้นได้แน่ชัด แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยมาตรการและกลไกจำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญได้ยืนยันบทบัญญัติ อันเป็นหลักการเดิมของรัฐธรรมนูญในอดีต ภายใต้การแก้ไขปรับปรุงให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ตลอดจนมาตรการและกลไกต่างๆ ที่ได้มีการคิดค้นและบรรจุเป็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหาของระบบการเมืองในอดีตไว้อย่างเป็นระบบ ก็น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญอันจะทำให้ระบบการเมืองไทยมีความสุจริต มีประสิทธิภาพ และมีเสถียรภาพยิ่งขึ้น.

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วย หลักการในสาระสำคัญที่แตกต่างไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบัญญัติที่ได้มีขึ้น ด้วยวิธีการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เคยเกิดขึ้น และปรับปรุงหรือคิดค้นมาตรการและกลไกใหม่ๆ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องนั้น จึงเป็นผลประการสำคัญที่ทำให้ในเบื้องต้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมิได้มีเนื้อหาจำกัดอยู่แค่เพียงการวางโครงสร้างพื้นฐาน หรือกฎเกณฑ์ในการปกครองประเทศ หรือเป็นแค่เพียงเอกสารที่บรรจุบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพ และกลไกจำกัดอำนาจรัฐ ตามแนวทางรัฐธรรมนูญนิยม ในทางรูปแบบเท่านั้น หากแต่เป็นเอกสารลายลักษณ์อักษร ที่มีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด และน่าจะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพที่ดีของประชาชน รวมทั้งเป็นเครื่องมือ

สำคัญของรัฐ ในการแก้ไขปัญหาภายในระบบการเมืองได้ มากกว่าที่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใด.

อย่างไรก็ตาม ด้วยการดำเนินการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญโดย "สภาร่างรัฐธรรมนูญ" ซึ่งประกอบไปด้วย สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ ที่มาจากการเลือกตั้ง "ในระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง" ด้วยกัน และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีกจำนวนหนึ่ง ที่มาจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ และทั้งหมดต้องมาจากการเลือกตั้งของ "สมาชิกรัฐสภา" ประกอบกับ กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ ที่ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญนั้น ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ในร่างรัฐธรรมนูญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญได้จัดทำขึ้นนั้น ได้ปรากฏบทบัญญัติจำนวนหนึ่ง ซึ่งมิได้เป็นไปตามหลักวิชาการ และบางกรณีก็โน้มเอียงไปทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจในทางการเมือง อาทิเช่น การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี การกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน หรือการยกเลิกบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในอดีต ซึ่งกำหนดห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยังคงเป็นผู้รับสัมปทาน หรือเข้าเป็นคู่สัญญา ที่มีลักษณะผูกขาดตัดตอนจากรัฐ ซึ่งได้มาก่อนการเข้ารับตำแหน่ง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมแล้ว ก็สามารถสรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ปรากฏแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมมากกว่าที่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับใด และอย่างน้อยที่สุด หากในอนาคตเมื่อสภาพการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป และจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ "สภาร่างรัฐธรรมนูญ" ก็อาจเป็นตัวเลือกหนึ่ง และตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมที่สุด อันสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการร่างรัฐธรรมนูญ ตามแนวรัฐธรรมนูญนิยมได้เป็นอย่างดี.

แต่ทั้งนี้ การจะสรุปว่าระบบรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ได้ปรากฏขึ้นอย่างสมบูรณ์ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้มีส่วนสำคัญในการจัดทำขึ้น หรือไม่นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผลบังคับในทางปฏิบัติของมาตรการและกลไกของรัฐธรรมนูญ จะเป็นเครื่องบ่งชี้ประการสำคัญ เพราะประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญ ได้พิสูจน์แล้วว่า แม้รัฐธรรมนูญหลายฉบับที่ผ่านมา จะมีแนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม เป็นหลักการพื้นฐานในการจัดทำรัฐธรรมนูญ แต่ก็ปรากฏว่าในทางปฏิบัติ รัฐธรรมนูญเหล่านั้นกลับไม่อาจมีผลบังคับ และในบางกรณียังส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองทั้งระบบด้วย แต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ก็เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้นสำคัญในการสถาปนา "แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม" (Constitutionalism) ให้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และถาวร อันจะเป็นผลให้ประเทศไทยได้มีระบบการปกครองที่มีความชอบธรรมและมีประสิทธิภาพ และระบอบรัฐธรรมนูญที่มีความมั่นคง เหมือนเช่นนานาอารยประเทศ.